
พฤติกรรมทางเศรษฐกิจในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี¹ (The Economic Behavior Analysis of Cambodian Migrant Workers in Chonburi Province, Thailand)

อังศุธร เกื่อนนาดี²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ของแรงงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี 2) ศึกษาความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี ทำให้เข้าใจข้อเท็จจริงในพื้นที่และเชื่อมโยงไปถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งการวางนโยบายที่เหมาะสมต่อไป มีระเบียบวิจัยเชิงกรณีศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรีจำนวน 60 กรณีศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาสถิติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงประชากรวัยทำงานมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยเฉลี่ยประมาณ 4 ปี 6 เดือน ช่องทางการเข้ามาทำงานส่วนใหญ่มาด้วยตนเอง มีการย้ายถิ่นจากการประกอบอาชีพเดิมด้านการเกษตร ทำไร่ทำนา เลี้ยงสัตว์มาเป็นแรงงานในอุตสาหกรรมก่อสร้างในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีสภาพการทำงานเป็นไปตามกฎหมาย มีพฤติกรรมในการออมเงินและส่งกลับเงินไปยังประเทศต้นทางในสัดส่วนที่มากเมื่อเทียบกับรายได้ ปัจจัยที่ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยคือปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ค่าจ้างและโอกาสในการทำงานที่ดีกว่า และเมื่อมีการย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยแล้วพบว่าแรงงานกัมพูชาที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมดมีความคุ้มค่าในการตัดสินใจย้ายถิ่นและเบื้องต้นพบว่าเมื่อระยะเวลาที่ทำงานยาวนานขึ้นยิ่งทำให้ความคุ้มค่าสูงขึ้น เมื่อพิจารณาความอ่อนไหวในการย้ายถิ่น พบว่า หากต้นทุนทางตรง ได้แก่ ต้นทุนแรกเข้าและต้นทุนการดำรงชีพในประเทศไทยเพิ่มขึ้นหรือหากรายได้ที่ได้รับจากการทำงานในประเทศไทยลดลง ร้อยละ 10 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังคงส่งผลให้ผลลัพธ์ในการย้ายถิ่นของแรงงานกัมพูชามีความคุ้มค่าอยู่ และนอกจากนี้ยังพบว่าสำหรับผู้เข้ามาทำงานในปีแรก รายได้ต่อครัวเรือนต่อวันที่ต่ำที่สุดที่ทำให้การย้ายถิ่นคุ้มค่าคือ วันละ 794 บาทต่อครัวเรือน

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ การย้ายถิ่น ปัจจัยหลัก ปัจจัยดึง ความคุ้มค่าในการย้ายถิ่น

---

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ “สถานการณ์ในการจ้างงานและพฤติกรรมในการตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี” ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
อีเมล Angsuthon.t@gmail.com

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study the situation and factors that affect the migration of Cambodian migrant workers to Chonburi province in Thailand and 2) to estimate the economic value of migration, and to analyze the cost and income sensitivity of the migration of Cambodian migrant workers to Chonburi. The case study research method was used (60 case studies), and the data were derived from interviews and were analyzed using descriptive statistics and qualitative data analysis. It was found that most of the individual were of working age and the average duration of living in Thailand was about 4 years and 6 months. They migrated from their former occupations in agriculture to be laborers in the construction industry in Thailand. Most of their work conditions were legal. They mostly saved money and returned it to Cambodia in a large proportion compared to their household income in Cambodia. The factors that were seen to drive Cambodian migrant workers to work in Thailand were economic, such as comparative wages and employment opportunity. It was found also that for all of the Cambodian migrant workers migration was worthwhile according to a positive value of net present value (NPV). Considering the sensitivity of migration, it was found that even with a 10% increase in the cost of moving to Thailand or a 10% decrease in the income from working in Thailand, the results of the migration still made it worthwhile for them. In addition, for the migrant workers that came to work in Thailand during the first year, the lowest household income per day still made it worthwhile for them to migrate to Thailand at 794 baht.

Keywords: Migrant Workers, Migration, Push Factor, Pull Factor, Value of Migration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในภาคการผลิตสินค้าและบริการเป็นจำนวนมาก เพื่อตอบสนองต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุนของประเทศ อุปสงค์แรงงานซึ่งเป็นอุปสงค์สืบเนื่อง (Derived Demand) จึงมีปริมาณมากขึ้น ผลักดันให้มีการไหลทะลักของแรงงานข้ามชาติในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติระดับล่างย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อเศรษฐกิจและสังคม ในด้านบวก อาทิเช่น ทำให้มีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานระดับล่างและแรงงานดังกล่าวเป็นทรัพยากรการผลิตที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว โดยที่ผู้ประกอบการมีต้นทุนการผลิตในการจ้างงานต่ำ ในด้านสังคมมีข้อดีในแง่ของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างคนในประเทศปลายทางและต้นทางก่อให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนผลกระทบในด้านลบ อาทิเช่น การแย่งงานคน

ไทย แรงงานข้ามชาติอาจเข้ามาทำงานแทนที่คนไทย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวมีส่วนน้อยเนื่องจากแรงงานข้ามชาติในกลุ่มนี้มักทำงานในกลุ่มงานที่คนไทยปฏิเสธ (งานประเภท 3 D) ผลกระทบด้านลบยังอาจเป็นปัญหาเรื่องการจ้างแรงงานนอกระบบทำให้แรงงานไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชนได้และอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องประชากร การใช้ทรัพยากรร่วมกัน อาชญากรรม การสาธารณสุข เป็นต้น

หากพิจารณาสถิติแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยจะพบว่าแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานประเภทไร้ทักษะฝีมือ โดยอพยพเข้ามาทำงานจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งได้แก่ เมียนมา ลาว กัมพูชา และชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีจำนวนแรงงานข้ามชาติอยู่ในลำดับต้นๆ ของประเทศ จากสถิติแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทยปีพ.ศ. 2558 ชลบุรีจัดเป็นจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติมากที่สุดลำดับที่ 6 ของประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) และในปีพ.ศ. 2559 พบว่า อัตราการจ้างแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติต่อจำนวนผู้มีงานทำในชลบุรีทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 12.33 หมายถึง ผู้มีงานทำในชลบุรีทุกๆ 100 คน จะมีการจ้างแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติจำนวนถึง 12 - 13 คน และในจำนวนนี้หากพิจารณาเฉพาะแรงงานสัญชาติกัมพูชา ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาแรงงาน 3 สัญชาติ (คิดเป็นร้อยละ 65 ของแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติทั้งหมดในชลบุรี) จะพบว่า อัตราการจ้างแรงงานสัญชาติกัมพูชาต่อจำนวนผู้มีงานทำในชลบุรีทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 7.98 หมายถึง ผู้มีงานทำในชลบุรีทุกๆ 100 คน จะมีการจ้างแรงงานข้ามชาติกัมพูชาจำนวนถึง 7 - 8 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี, 2559)

นโยบายการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติของประเทศไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา เพื่อพัฒนาระบบความคุ้มครองสิทธิแรงงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามยังคงปรากฏช่องว่างในการจัดสรรความคุ้มครอง และปัญหาที่ตามมาจากรางงานตกค้างนอกระบบ แรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานในกลุ่มดังกล่าวย่อมไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อสวัสดิการแรงงานข้ามชาติเองและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

จากสาเหตุของการมีอยู่ซึ่งบทบาทในการทำงานของแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติและสถานะปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการแรงงานดังกล่าว การพิจารณาเรื่องแรงงานข้ามชาติจึงเป็นประเด็นที่ยังคงความสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับบุคคลในพื้นที่เฉพาะที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและมีการกระจุกตัวของแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก การศึกษาในเรื่องนี้ให้ครอบคลุมในหลากหลายมิติจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีนัยทางนโยบาย ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติในจังหวัดชลบุรี โดยกำหนดเป็นกรณีศึกษาในกลุ่มแรงงานกัมพูชา เนื่องจากแรงงานกัมพูชาในจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนที่มากที่สุด และอาศัยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการย้ายถิ่นมาใช้ในการอธิบาย ยกตัวอย่างเช่น W. Athur Lewis (1954) ซึ่งได้อธิบายการย้ายถิ่นว่าเป็นการปรับตัวของทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยแรงงานเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมหรือแรงงานในชนบทสู่ภาคอุตสาหกรรมในตัวเมืองซึ่งมีอัตราค่าจ้างที่สูงกว่าภาคเกษตร การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีอุปสงค์ต่อแรงงานจะดูดซับแรงงานจากภาคเกษตรกรรม และการดูดซับจะหยุดลงเมื่อค่าจ้างภาคเกษตรสูงขึ้นใกล้เคียงภาคอุตสาหกรรมจนไม่สามารถดึงดูดแรงงานจากภาคเกษตรกรรมได้อีกต่อไป นอกจากนี้การย้ายถิ่นของแรงงานสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของนัก

เศรษฐศาสตร์ Sjaadstad (1962) ซึ่งวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจอพยพระหว่างประเทศ เกิดจากการตัดสินใจบนพื้นฐานความพึงพอใจสูงสุด การเลือกกิจกรรมการอพยพหรือย้ายถิ่นเปรียบเสมือนการตัดสินใจลงทุนในทรัพยากรมนุษย์อย่างหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลจะตัดสินใจย้ายถิ่นก็ต่อเมื่อผลได้ที่คาดว่าจะได้รับมีมากกว่าต้นทุนที่เผชิญจากการย้ายถิ่น โดยเปรียบเทียบมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิจากการไปทำงานต่างประเทศกับการทำงานในประเทศนั่นเอง โดยการศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ของแรงงานปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน การวิเคราะห์ความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมในระดับบุคคล เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานในลำดับต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของแรงงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาพฤติกรรมการณ์การย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย การศึกษาถึงสถานการณ์ด้านแรงงานในประเด็น ข้อมูลส่วนบุคคล ช่องทางการเคลื่อนย้าย อาชีพและสภาพการจ้างงาน รายได้รายจ่าย ภาวะเงินออมหนี้สิน เป็นต้น ปัจจัยที่เป็นปัจจัยผลักดันและดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ ผลประโยชน์และต้นทุนจากการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ กรณีศึกษาแรงงานกัมพูชาทั้งในกลุ่มที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research Method) ซึ่งเป็นการศึกษาแง่หนึ่งหรือเหตุการณ์หลายๆ อย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งอย่างเข้มข้นและสมบูรณ์ตลอดระยะเวลาที่กำหนด (ปราณี โทธิสุข, 2554)

การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลจะศึกษาทั้งจากเอกสารและจากการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ตรง

การกำหนดกลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัยนี้ประชากรคือ แรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 82,232 คน การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยหลายท่านให้กฎเบื้องต้นว่าควรมี 8 กรณีศึกษา ในขณะที่นักวิจัยจำนวนมากที่ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากกรณีศึกษาที่ต้องการและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเชื่อว่าการ

เพิ่มจำนวนกรณีศึกษาจะเกิดการค้นพบข้อมูลใหม่ที่เพิ่มขึ้น โดยจะไม่กำหนดจำนวนกรณีศึกษาชัดเจนแต่จะเพิ่มกรณีศึกษาขึ้นเรื่อยๆ จนกว่าจะไม่สามารถได้รับข้อมูลใหม่เพื่อประกอบเป็นองค์ความรู้ในเรื่องนั้นหรือไม่เรียนรู้อะไรแปลกใหม่นั้นเอง (ดิชพงศ์ พงศ์ภัทรชัย, 2556) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนี้จะกำหนดโดยคำนึงถึงหลักความเป็นตัวแทนที่ดีและมีขนาดที่พอเหมาะกับความสามารถในการอธิบายกลุ่มประชากร จำนวนทั้งสิ้น 60 ตัวอย่าง โดยจะทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์ด้านแรงงานและปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี ดำเนินการใช้สถิติพรรณนาในการศึกษา ได้แก่ การพิจารณา ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

การวิเคราะห์ความคุ้มค่า ความคุ้มค่าในการตัดสินใจเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในชลบุรี จะดำเนินการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นด้วย 2 วิธีการ คือ มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ (NPV) และอัตราส่วนของผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio หรือ B/C Ratio) ตามสูตรข้างล่างตามลำดับ

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+r)^t} - \left[\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t} + C_0 \right] \text{ และ } B/C \text{ ratio} = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t} + C_0}$$

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาส่วนดังกล่าว มีดังนี้

PV_b คือ ผลรวมมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนทั้งหมดตลอดอายุของโครงการ

PV_c คือ ผลรวมมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนทั้งหมดตลอดอายุของโครงการ

B_t คือ ผลตอบแทนของโครงการที่เกิดขึ้นในปีที่ t

C_t คือ ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของโครงการที่เกิดขึ้นในปีที่ t

C_0 คือ ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรก

r คือ อัตราส่วนลด

t คือ ปีการดำเนินงานโครงการ คือตั้งแต่ปีที่ 1, 2, 3.....n ; n คือ อายุของโครงการ

รายละเอียดของข้อมูลตัวแปรข้างต้น พิจารณาในตารางที่ 1

การวิเคราะห์ความอ่อนไหว

การวิเคราะห์ความอ่อนไหวจะพิจารณาวิเคราะห์แบบทางเดียว ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความอ่อนไหวที่มีการประเมินการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์จากการเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหรือองค์ประกอบในการวิเคราะห์ที่ละตัว ซึ่งในที่นี้ได้ทำการศึกษา 2 กรณี คือ 1) กรณีที่ต้นทุนในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานกัมพูชา ซึ่งได้แก่ ต้นทุนแรกเข้าและการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ในขณะที่รายได้มีค่าคงที่ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นของแรงงานกัมพูชาอย่างไร และกรณีที่ 2) กรณีที่รายได้ที่ได้รับจากการทำงานในประเทศไทยลดลงร้อยละ 10 ในขณะที่ต้นทุนในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยคงที่ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นของแรงงานกัมพูชาอย่างไร

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา

ตัวแปร	ข้อมูล	แหล่งที่มาของข้อมูล	หมายเหตุ
B_t	รายได้ครัวเรือนต่อปีของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา	จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	
C_t	ต้นทุนทางตรง ค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนในการดำรงชีวิตของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในประเทศไทย ได้แก่ ค่าที่พักอาศัย ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษาบุตร และค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตอื่นๆ	จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	
	ต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ รายได้สุทธิที่คาดว่าจะได้รับหากเลือกทำงานในประเทศกัมพูชาหรือค่าเสียโอกาสจากการทำงานในประเทศไทย = $[(1 - \text{อัตราการว่างงานในกัมพูชา}) \times \text{รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในกัมพูชา}] - \text{ต้นทุนการครองชีพต่อครัวเรือนในกัมพูชา}$	คำนวณจากข้อมูลของ tradingeconomics.com และ A Euromoney Institutional Investor Company	กำหนดให้คงที่ทุกปีที่พิจารณา
C_0	ค่าใช้จ่ายแรกเริ่มในการเข้ามาทำงานในประเทศไทย เช่น ค่าเดินทาง ค่านายหน้า ค่าหนังสือเดินทาง ค่าลงทะเบียนต่างๆ เป็นต้น	จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	
r	ดอกเบี้ยเงินฝากของกัมพูชา ณ วันที่ 6 ตุลาคม 2560 เท่ากับร้อยละ 3 (กำหนดให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากคงที่)	ธนาคารกลางแห่งประเทศไทย	
t	จำนวนปีที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา ตั้งแต่ปีที่ 1, 2, 3.....n	จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม	

ที่มา: จากการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้ 1) ผลการศึกษาสภาพการณ์แรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี 2) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี และ 3) ผลการศึกษาความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการณ์แรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาซึ่งเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในพื้นที่จังหวัดชลบุรีจำนวนทั้งสิ้น 60 ราย ในภาพรวมพบว่า กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อยในกลุ่มกรณีศึกษานี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุอยู่ในช่วงประชากรวัยทำงาน 15 – 60 ปี โดยเป็นกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

(Early Adulthood) 20 – 40 ปี กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดและมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา ระยะเวลาที่พักอาศัยในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 1 – 5 ปี และผู้ที่มีระยะเวลาที่พักอาศัยในประเทศไทยยาวนานที่สุดคือ 20 ปี หากพิจารณาระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยเฉลี่ยประมาณ 4 ปี 6 เดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยส่วนใหญ่กรณีศึกษามีครอบครัวขนาดเล็กคือ มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน พิจารณารายละเอียดตามตารางที่ 2

ช่องทางการเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ช่องทางการเข้ามาทำงานของแรงงานกัมพูชาส่วนใหญ่จะเข้ามาทำงานด้วยตัวเองมากกว่าไปใช้บริการนายหน้าและมักไม่มีเอกสารเดินทางประจำตัว วิธีการเดินทางส่วนใหญ่จะใช้รถประจำทางและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางประมาณ 1,022 บาท การเข้าประเทศส่วนใหญ่จะผ่านการตรวจคนเข้าเมืองโดยผ่านมาทางอรัญประเทศ เมื่อเดินทางเข้ามาแล้วยังคงจะไม่มีจุดพักระหว่างทาง กรณีศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนกับทางราชการแล้ว โดยมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวเฉลี่ยประมาณ 2,724 บาท พิจารณารายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนกรณีศึกษา	60	100			
เพศ			จำนวนปีที่พักอาศัยในประเทศไทย		
ชาย	33	55.00	≥ 5 ปี	40	66.67
หญิง	27	45.00	6 – 10 ปี	14	23.33
			11 – 15 ปี	2	3.33
			16 – 20 ปี	3	5.00
			ไม่ระบุ	1	1.67
อายุ			จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
≥ 15 ปี	4	6.67	≥ 2 คน	24	40.00
16 – 20 ปี	7	11.67	3 – 4 คน	23	38.33
21 – 30 ปี	23	38.33	5 – 6 คน	10	16.67
31 – 40 ปี	21	35.00	7 – 8 คน	3	5.00
ระดับการศึกษา			สถานภาพสมรส		
ไม่ได้ศึกษา	19	31.67	โสด	42	70.00
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	29	48.33	สมรส	18	30.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	12	20.00			

ที่มา: จากการสำรวจ

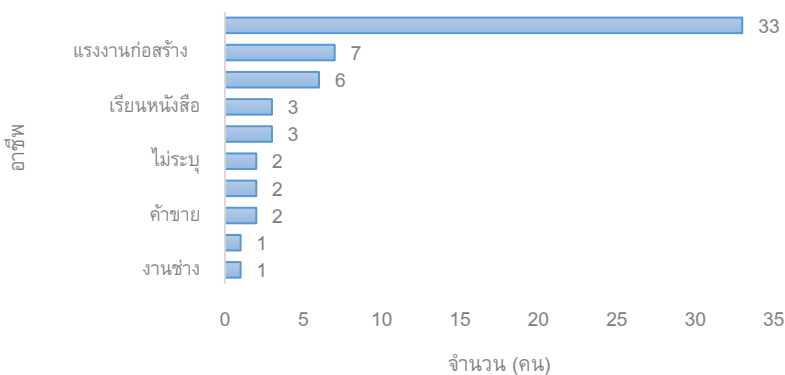
ตารางที่ 3 ช่องทางการเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนกรณีศึกษา	60	100			
วิธีการเข้ามาทำงานในประเทศไทย			กระบวนการตรวจคนเข้าเมือง		
เข้ามาด้วยตนเอง	44	73.33	ผ่าน (ส่วนใหญ่ผ่านจากอรัญประเทศ)	36	60.00
ผ่านนายหน้า (ค่านายหน้า 2,000 – 6,000 บาท เฉลี่ย 2,777 บาท)	14	23.33	ไม่ผ่าน	23	38.33
ไม่ระบุข้อมูล	2	3.33	ไม่ระบุ	1	1.67
เอกสารการเดินทาง			การพักระหว่างทาง		
มีหนังสือเดินทาง (ค่าใช้จ่าย 300-20,000 บาท เฉลี่ย 6,525 บาท)	24	40.00	มีการพักระหว่างทาง ที่พัก เช่น ตราดเพชรบุรี ชลบุรี ค่าใช้จ่าย 100-200 บาท	11	18.33
ไม่มีหนังสือเดินทาง	35	58.33	ไม่มีการพักระหว่างทาง	48	80
ไม่ระบุข้อมูล	1	1.67	ไม่ระบุ	1	1.67
วิธีการเดินทาง			การขึ้นทะเบียนแรงงาน		
รถส่วนตัว	1	2	ขึ้นทะเบียน (ค่าใช้จ่าย 800 – 8,500 บาท เฉลี่ย 2,724 บาท)	45	75
รถเหมา	25	42	ไม่ได้ขึ้นทะเบียน	14	23.33
รถประจำทาง	28	47	ไม่ระบุ	1	1.67
เดินเท้า	5	8			
ไม่ระบุ	1	2			
(ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 100 – 3,000 บาท เฉลี่ย 1,022 บาท)					

ที่มา: จากการสำรวจ

อาชีพและสภาพการทำงาน

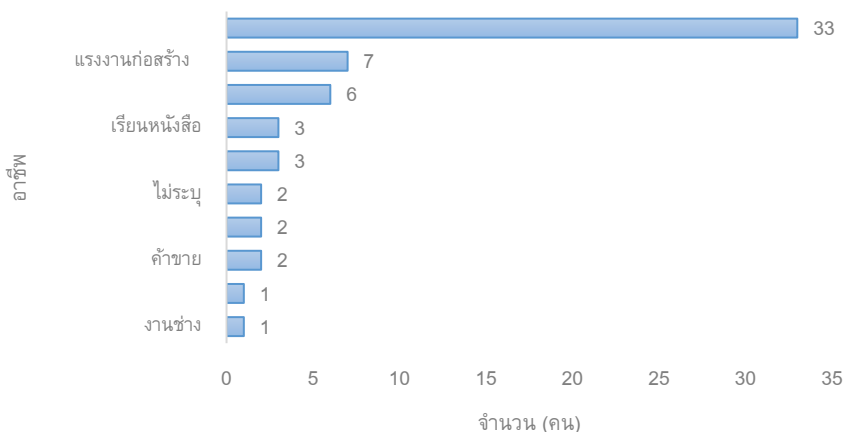
อาชีพเดิมในกัมพูชาก่อนที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และเมื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้วแรงงานกัมพูชาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นคนงานก่อสร้างมากที่สุดและเป็นแรงงานในโรงงานในลำดับที่รองลงมา เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานไร้ฝีมือจากภาคเกษตรกรรมจากประเทศต้นทางสู่ภาคการก่อสร้างและการผลิตในประเทศปลายทาง พิจารณาตามภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 อาชีพเดิมของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาก่อนเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 2 อาชีพปัจจุบันของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในประเทศไทย
ที่มา: จากการสำรวจ

จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวันเฉลี่ยประมาณ 8.11 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวัน 7 – 8 ชั่วโมง ในลำดับรองลงมาคือชั่วโมงการทำงาน 9 – 10 ชั่วโมง ส่วนจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวันที่มากที่สุดคือ 14 ชั่วโมง จำนวนวันหยุดต่อสัปดาห์ส่วนใหญ่แรงงานข้ามชาติกัมพูชามีวันหยุดประจำสัปดาห์สัปดาห์ละ 1 วัน และส่วนใหญ่ไม่มีวันหยุดประจำปีเนื่องจากเป็นแรงงานรายวันและบางส่วนไม่ได้มีการระบุวันหยุดประจำปีไว้อย่างชัดเจน

วิธีการหางานทำส่วนใหญ่ได้งานโดยการหางานทำด้วยตนเอง และจากการแนะนำของญาติพี่น้องเป็นลำดับรองลงมา ลักษณะที่พักอาศัย พบว่า แรงงานข้ามชาติกัมพูชาส่วนใหญ่มีที่พักที่นายจ้างจัดหาให้ เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นแรงงานก่อสร้างและพักอาศัยตามบริเวณงานก่อสร้างที่นายจ้างจัดหาให้ พิจารณาตามตารางที่ 4

รายได้รายจ่าย และภาวะเงินออมหนี้สินของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

ประเภทรายได้ของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นรายได้รายวันและมีรายได้เฉลี่ยประมาณวันละ 328.5 บาท แรงงานที่เป็นลูกจ้างรายสัปดาห์มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 4,187.5 บาทต่อสัปดาห์ แรงงานที่เป็นลูกจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,711.11 บาท พิจารณาตามตารางที่ 5 และภาพที่ 3

รายได้ต่อครัวเรือน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 19,847.07 บาท ต่อเดือน ส่วนรายจ่ายครัวเรือนต่อเดือนประกอบด้วยค่าที่พักอาศัยเฉลี่ย 1,761.54 บาท ค่าเดินทางเฉลี่ย 1,200 บาท ค่ารักษาพยาบาลเฉลี่ย 1,460 บาท ค่าอาหารเฉลี่ย 3,672 บาท ค่าการศึกษาบุตรเฉลี่ย 1,238.94 บาท ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในชีวิตประจำวันเฉลี่ย 1,147.5 บาท พิจารณาตามตารางที่ 6 และภาพที่ 4

รายจ่ายต่อเดือน ประกอบไปด้วย ค่าที่พักอาศัย ค่าเดินทาง ค่ารักษาพยาบาล ค่าอาหาร ค่าการศึกษาบุตร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด พบว่า รายจ่ายโดยเฉลี่ยซึ่งเป็นค่าอาหารมีค่ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ค่าที่พักอาศัยโดยเฉลี่ย ลำดับที่สามได้แก่ค่ารักษาพยาบาลโดยเฉลี่ย

ลำดับที่สี่ได้แก่ค่าการศึกษาบุตรโดยเฉลี่ย ลำดับที่ห้าได้แก่ค่าเดินทางโดยเฉลี่ย และลำดับสุดท้ายได้แก่ค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยเฉลี่ย พิจารณาตามตารางที่ 7

เงินออมครัวเรือนต่อเดือนของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 1,000–37,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.74 ของรายได้ครัวเรือนต่อเดือนโดยเฉลี่ย (มีผู้ที่ระบุว่ามีการออมรายเดือนอยู่จำนวน 14 คน) ส่วนภาวะหนี้สินพบว่ามีหนี้สินครัวเรือนต่อเดือนโดยเฉลี่ย 5,444.44 บาท เป็นร้อยละ 27.43 (มีผู้ที่ระบุว่ามีหนี้สินอยู่จำนวน 7 คน) เมื่อพิจารณารายได้ที่ส่งกลับประเทศต้นทาง พบว่า แรงงานกัมพูชาส่งรายได้กลับประเทศแม่เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 5,836.96 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.41 ของเงินรายได้ต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ย โดยกรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมีผู้ที่ส่งเงินกลับประเทศตนมีอยู่จำนวน 46 คน พิจารณารายละเอียดตามตารางที่ 8

ตารางที่ 4 วิธีการทำงาน สภาพการจ้างงาน และที่พักอาศัยของแรงงานข้ามชาติกัมพูชา

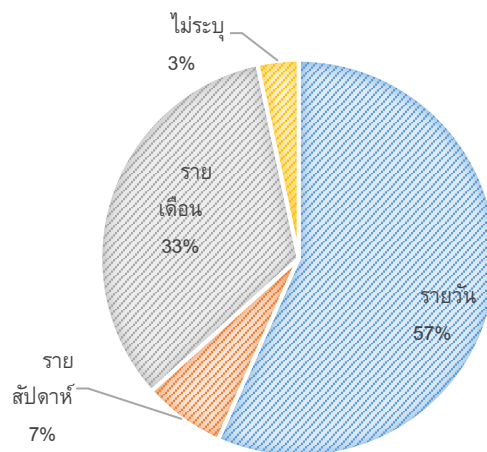
รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนกรณีศึกษา	60	100			
วิธีการทำงานทำ			จำนวนวันหยุดประจำปี		
นายหน้าจัดหาให้ (ค่าใช้จ่าย 1,000-2,500 บาท เฉลี่ย 1,875 บาท)	7	11.67	ไม่มี	20	33.33
เดินทางหางานเอง	29	48.33	1 – 2 วัน	4	6.67
อื่นๆ เพื่อน ญาติ พี่น้อง แนะนำ	23	38.33	3 – 4 วัน	6	10.00
ไม่ระบุ	1	1.67	5 – 6 วัน	8	13.33
			7 – 8 วัน	4	6.67
			9 – 10 วัน	2	3.33
			หยุดตามประเพณี	5	8.33
			ไม่ระบุ	11	18.33
จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวัน			ประเภทการจ้างงาน		
5 – 6 ชั่วโมง	11	18.33	รายวัน	34	56.67
7 – 8 ชั่วโมง	30	50.00	รายสัปดาห์	4	6.67
9 – 10 ชั่วโมง	13	21.67	รายเดือน	20	33.33
11 – 12 ชั่วโมง	4	6.67	ไม่ระบุ	2	3.33
13 – 14 ชั่วโมง	1	1.67			
ไม่ระบุ	1	1.67			
จำนวนวันหยุดต่อสัปดาห์			ที่พักอาศัย		
ไม่มีวันหยุดประจำสัปดาห์	16	26.67	อพาร์ทเมนท์/ห้องเช่า	15	25.00
1 วัน	18	30.00	บ้านเช่า	7	11.67
2 วัน	11	18.33	อื่นๆ ที่พักบริษัท/		
ไม่ระบุ	15	25.00	นายจ้าง	38	63.33

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 5 ประเภทรายได้ของแรงงานกัมพูชา

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายวัน (รายได้ 200 – 500 บาท เฉลี่ย 328.5 บาท)	34	56.67
รายสัปดาห์ (รายได้ 2,250 – 5,500 บาท เฉลี่ย 4,187.5 บาท)	4	6.67
รายเดือน (รายได้ 5,000 – 30,000 บาท เฉลี่ย 9,711.11 บาท)	20	33.33
ไม่ระบุ	2	3.33

ที่มา: จากการสำรวจ

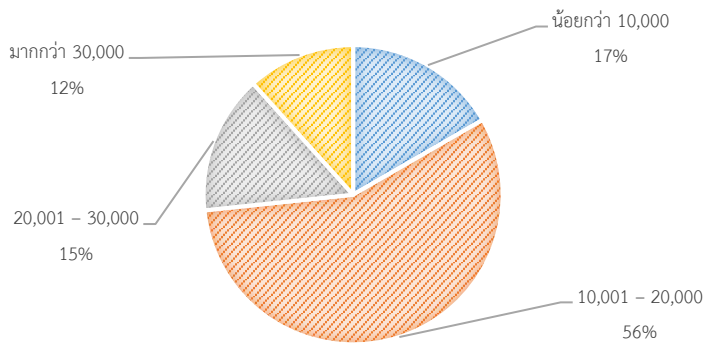
ภาพที่ 3 ประเภทรายได้ของแรงงานกัมพูชา

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 6 รายได้ครัวเรือนต่อเดือนของแรงงานกัมพูชา

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000	10	16.67%
10,001 – 20,000	34	56.67%
20,001 – 30,000	9	15.00%
มากกว่า 30,000	7	11.67%
รายได้ตั้งแต่ 6,720 – 138,000 บาท เฉลี่ย 19,847.07 บาท		

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4 รายได้ครัวเรือนต่อเดือนของแรงงานกัมพูชา
ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 7 ค่าใช้จ่ายต่อเดือนของครัวเรือนแรงงานกัมพูชา

รายการ	ค่าต่ำสุด (บาท)	ค่าสูงสุด (บาท)	ค่าเฉลี่ย (บาท)
ค่าที่พักอาศัย	200	3,200	1,761.54
ค่าเดินทาง	100	3,000	1,200
ค่ารักษาพยาบาล	30	9,000	1,460
ค่าอาหาร	1,000	9,000	3,672
ค่าการศึกษาบุตร (กรณีมีบุตร)	40	5,000	1,238.94
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	300	3,000	1,147.5

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 8 เงินออม หนี้สิน ของแรงงานกัมพูชา

รายการ	ค่าต่ำสุด (บาท)	ค่าสูงสุด (บาท)	ค่าเฉลี่ย (บาท)
เงินออมครัวเรือนต่อเดือน	1,000	37,500	7,093.75
หนี้สินครัวเรือนต่อเดือน	1,500	10,000	5,444.44
รายได้ที่ส่งกลับประเทศต้นทางต่อเดือน	1,500	20,000	5,836.96

ที่มา: จากการสำรวจ

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาหากพิจารณาปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดในภาพรวมจะพบว่า ปัจจัยที่กรณีศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเรื่องผลตอบแทนจากการทำงาน ได้แก่ ค่าจ้างของประเทศต้นทางและปลายทางที่มีความแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยที่อยู่ในลำดับต่อไปเช่น ปัจจัยเรื่องสภาวะเศรษฐกิจของประเทศต้นทางและปลายทาง โอกาสในการทำงาน รวมถึงปัจจัยเรื่องคุณภาพชีวิต เป็นต้น (พิจารณาตามตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

ปัจจัยผลักดัน	ใช่	ไม่ใช่	ปัจจัยดึงดูด	ใช่	ไม่ใช่
1. ค่าจ้างประเทศต้นทางต่ำกว่า	54 คน (90.00%)	6 คน (10.00%)	1. ค่าจ้างในประเทศไทยสูงกว่า	58 คน (96.67%)	2 คน (3.33%)
2. เศรษฐกิจประเทศต้นทางไม่ดี	45 คน (75.00%)	15 คน (25.00%)	2. ไทยมีความต้องการแรงงานมาก จึงมีโอกาในการทำงานสูง	58 คน (95.67%)	2 คน (3.33%)
3. อัตราการว่างงานสูง ประเทศต้นทางหางานหายาก	43 คน (71.67%)	17 คน (28.33%)	3. ประเทศไทยเศรษฐกิจดี	57 คน (95.00%)	3 คน (5.00%)
4. ไม่มีโอกาสในด้านการศึกษา/ พัฒนาทักษะในการทำงาน	38 คน (63.33%)	22 คน (36.67%)	4. ไทยมีมาตรฐานการครองชีพ/ คุณภาพชีวิตที่ดี	55 คน (91.67%)	5 คน (8.33%)
5. คุณภาพชีวิตไม่ดี ความเป็นอยู่ที่ ยากลำบาก	37 คน (61.67%)	23 คน (38.33%)	5. มีโอกาสพัฒนาทักษะการ ทำงานและการเรียนรู้	49 คน (81.67%)	11 คน (18.33%)

ที่มา: จากการสำรวจ

3. ผลการศึกษาความคุ้มค่าและความอ่อนไหวในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาในจังหวัดชลบุรี

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการย้ายถิ่น

ความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานของแรงงานกัมพูชาในชลบุรี ได้วิเคราะห์จากมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิและอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน โดยจำแนกตามจำนวนปีที่กรณีศึกษาได้เข้ามาทำงานในประเทศไทย แต่ทั้งนี้กรณีศึกษาในการวิจัยมีจำนวนปีที่อาศัยและทำงานในประเทศไทยไม่ได้มีครบจำนวนปีตามลำดับตั้งแต่ 1–20 ปี และในการศึกษานี้พิจารณาผลตอบแทนและต้นทุนต่อครัวเรือนของกรณีศึกษา ผลการศึกษาตามตารางที่ 10 แสดงการวิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ (NPV) จากการย้ายถิ่นขอแรงงานกัมพูชา พบว่า ค่า NPV มีค่ามากกว่า 0 ในทุกจำนวนปีที่กรณีศึกษาทำงานในประเทศไทย ซึ่งหมายความว่ามูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนมากกว่ามูลค่าปัจจุบันของต้นทุน ดังนั้นการย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติกัมพูชามีความคุ้มค่านั่นเอง หากพิจารณาค่า NPV ของกรณีศึกษาจำแนกตามจำนวนปีที่เข้ามาอาศัยและทำงานในประเทศไทยที่มีค่าน้อยที่สุดมีค่าเท่ากับ 138 พันบาท ณ กรณีศึกษาที่อยู่ 1 ปี ส่วนค่า NPV ที่มีค่ามากที่สุดมีค่าเท่ากับ 14,958 พันบาท ณ กรณีศึกษาที่อยู่ 20 ปี

ผลการศึกษาค่า NPV พบว่าในภาพรวมมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น หมายถึงเมื่อระยะเวลาที่แรงงานกัมพูชาทำงานในประเทศไทยยาวนานขึ้นยิ่งทำให้มีความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพิจารณาในบางจำนวนปีก็มีค่าผิดปกติ คือมีค่าลดลงหรือมีมากขึ้นมากกว่าปกติ (Outliers) เช่นจำนวนปีที่ 17 และ 20 เกิดขึ้นจากสาเหตุที่กรณีศึกษาที่เก็บรวบรวมข้อมูลมีความแตกต่างไปจากกลุ่มจริง และในการวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ความคุ้มค่าของครัวเรือนแรงงานข้ามชาติ ซึ่งแต่ละกรณีศึกษามีจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ต่างกันไป บางกรณีศึกษามีจำนวนสมาชิกครัวเรือนจำนวนมากส่งผลให้รายได้ครัวเรือนมีมากด้วย ในขณะที่ต้นทุนค่าครองชีพต่อครัวเรือนมีการประหยัดต่อขนาดเนื่องจากกินอยู่ร่วมกันนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ค้นพบนี้เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้นเป็นรายกรณี ซึ่งไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดได้

พิจารณาค่า B/C Ratio พบว่า ค่าดังกล่าวมีค่ามากกว่า 1 ในทุกจำนวนปีที่กรณีศึกษาอาศัยและทำงานในประเทศไทย ซึ่งหมายความว่า ผลตอบแทนที่ได้รับจากการย้ายถิ่นมีค่ามากกว่าต้นทุนที่เสียไปนั่นเอง ค่า B/C Ratio ที่มีค่าน้อยที่สุดมีค่าเท่ากับ 3.38 ณ กรณีศึกษาที่อยู่ 5 ปี แสดงว่าสัดส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

เป็นก็ 3.38 เท่าของต้นทุน ส่วนค่า B/C Ratio ที่มีค่ามากที่สุดมีค่าเท่ากับ 38.12 ซึ่งเป็นค่าที่เกิดขึ้น ณ กรณีศึกษาที่อยู่ 20 ปี แสดงว่าสัดส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นก็ 38.12 เท่าของต้นทุน

ข้อสังเกตจากผลการศึกษา พิจารณามูลค่าปัจจุบันของต้นทุนทางอ้อม พบว่ามีค่าติดลบสาเหตุเนื่องมาจาก รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานที่กัมพูชามีค่าต่ำกว่าต้นทุนการครองชีพต่อครัวเรือนนั่นเองเพราะโอกาสในการได้งานทำในกัมพูชามีค่าต่ำ

ตารางที่ 10 วิเคราะห์มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิและอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุนของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาเมื่อย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทย

(หน่วย: พันบาท)

กรณีศึกษาจำแนกตามจำนวนปีที่ครัวเรือนเข้ามาทำงานในประเทศไทย	มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทน	มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนตรง	มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนอ้อม	มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ NPV	อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน B/C Ratio
กรณีศึกษาที่อยู่ 1 ปี	198	45	-28	181	11.95
กรณีศึกษาที่อยู่ 2 ปี	429	88	-51	392	11.55
กรณีศึกษาที่อยู่ 3 ปี	490	206	-83	367	3.99
กรณีศึกษาที่อยู่ 4 ปี	691	158	-109	641	13.91
กรณีศึกษาที่อยู่ 5 ปี	672	333	-134	473	3.38
กรณีศึกษาที่อยู่ 6 ปี	744	214	-158	688	13.29
กรณีศึกษาที่อยู่ 7 ปี	1,296	385	-182	1093	6.39
กรณีศึกษาที่อยู่ 8 ปี	758	194	-103	667	8.34
กรณีศึกษาที่อยู่ 10 ปี	2,369	509	-249	2109	9.12
กรณีศึกษาที่อยู่ 11 ปี	3,331	682	-271	2919	8.09
กรณีศึกษาที่อยู่ 15 ปี	4,298	1316	-349	3330	4.44
กรณีศึกษาที่อยู่ 17 ปี	1,659	653	-385	1391	6.19
กรณีศึกษาที่อยู่ 20 ปี	16,041	856	-435	15620	38.12

ที่มา: จากการสำรวจ

การวิเคราะห์ความอ่อนไหวในการย้ายถิ่น

การวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อการวิเคราะห์ความเสี่ยงในการลงทุนย้ายถิ่นมาทำงานของแรงงานกัมพูชา ซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดความคุ้มค่ามีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจ จะส่งผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นอย่างไร แรงงานจะตัดสินใจเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้มากน้อยเพียงใด ผลการศึกษาตามรายละเอียดในตารางที่ 11 พบว่า หากต้นทุนทางตรงของครัวเรือน ได้แก่ ต้นทุนแรกเข้าและต้นทุนการครองชีพสูงขึ้นร้อยละ 10 ยังคงทำให้แรงงานกัมพูชามีความคุ้มค่าในการตัดสินใจย้ายถิ่นอยู่ เนื่องจากมีค่า NPV มากกว่า 0 ในทุกจำนวนปีที่กรณีศึกษาอาศัยและทำงานในประเทศไทย โดยค่า NPV ใหม่เมื่อต้นทุนเพิ่มร้อยละ 10 (คอลัมน์ที่ 3) มีค่าอยู่ระหว่าง 177 - 15,535 พันบาท และหากพิจารณาร้อยละและจำนวนต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจนกระทั่งทำให้แรงงานกัมพูชาไม่คุ้มค่าต่อการย้ายถิ่น (คอลัมน์ที่ 4 และ 5) พบว่า ร้อยละของต้นทุนที่เพิ่มขึ้นอยู่ระหว่างร้อยละ 242 - 1,925 และมีจำนวนต้นทุนที่เพิ่มขึ้นอยู่ระหว่าง 806 - 16,476 พันบาท จึงจะทำให้ค่า NPV = 0 ในแต่ละจำนวนปีที่อาศัย และสำหรับผู้ที่จะเข้ามาทำงานในปีแรก จะพบว่าหากต้นทุนต่อครัวเรือนต่อวันเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 628 บาท จะทำให้การย้ายถิ่นไม่คุ้มค่าอีกต่อไป

ส่วนความอ่อนไหวกรณีที่เกิดจากการลดลงของรายได้ พบว่า หากรายได้ครัวเรือนที่แรงงานกัมพูชาได้รับจากการทำงานในประเทศไทยลดลงร้อยละ 10 ยังคงทำให้แรงงานกัมพูชามีความคุ้มค่าในการตัดสินใจย้ายถิ่นอยู่ เนื่องจากมีค่า NPV มากกว่า 0 ในทุกจำนวนปีที่กรณีศึกษาอาศัยและทำงานในประเทศไทย โดยค่า NPV ใหม่เมื่อรายได้ลดลงร้อยละ 10 (คอลัมน์ที่ 6) มีค่าอยู่ระหว่าง 162 - 14,016 พันบาท และหากพิจารณาร้อยละและจำนวนรายได้ที่ลดลงจนกระทั่งทำให้แรงงานกัมพูชาไม่คุ้มค่าต่อการย้ายถิ่น (คอลัมน์ที่ 7 และ 8) พบว่า ร้อยละของรายได้ที่ลดลงอยู่ระหว่างร้อยละ 70 - 97 และมีจำนวนรายได้ที่ลดลงอยู่ระหว่าง 286 - 2,177,329 พันบาท จึงจะทำให้ค่า NPV = 0 ในแต่ละจำนวนปีที่อาศัย และสำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามาทำงานในปีแรก จะพบว่าหากรายได้ต่อครัวเรือนต่อวันลดลงเหลือ 793 บาท จะทำให้การย้ายถิ่นไม่คุ้มค่าอีกต่อไป

ตารางที่ 11 วิเคราะห์ความอ่อนไหวในการย้ายถิ่นเมื่อต้นทุนเพิ่มขึ้นและรายได้ลดลง ร้อยละ 10

กรณีศึกษา จำแนกตาม จำนวน ปีที่เข้ามา ทำงานใน ประเทศไทย	ค่า NPV เดิม	ค่า NPV เมื่อต้นทุน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 10 (หน่วย: พันบาท)	ร้อยละของ การเพิ่มขึ้น ของต้นทุนที่ ทำให้ NPV = 0	จำนวนต้นทุน ที่เพิ่มขึ้นซึ่งทำ ให้ NPV = 0 (หน่วย: พันบาท)	ค่า NPV เมื่อ รายได้ลดลง ร้อยละ 10	ร้อยละของ การลดลง ของรายได้ที่ ทำให้ NPV = 0	จำนวนรายได้ที่ ลดลงซึ่งทำให้ NPV = 0 (หน่วย: พันบาท)
1	181	177	503	226	162	92	286
2	392	383	545	480	349	91	1,337
3	367	346	279	572	318	75	1,101
4	641	625	505	799	572	93	3,576
5	473	439	242	806	406	70	1,783
6	688	667	421	903	614	92	4,094
7	1,093	1,055	384	1,478	964	84	10,162
8	667	648	445	861	591	88	3,832
10	2,109	2,058	514	2,618	1,872	89	38,537
11	2,919	2,851	528	3,601	2,586	88	73,734
15	3,330	3,199	353	4,647	2,901	77	92,785
17	1,391	1,326	313	2,044	1,225	84	16,244
20	15,620	15,535	1,925	16,476	14,016	97	2,177,329

ที่มา: จากการสำรวจ

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพฤติกรรมในการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในครั้งนี้ ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้แรงงานกัมพูชาย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยคือปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่าจ้างและโอกาสในการทำงานที่ดีกว่า และเมื่อมีการย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทยแล้วพบว่าแรงงานมีความคุ้มค่าในการตัดสินใจย้ายถิ่นโดยกรณีศึกษาทั้งหมด 60 คน มีค่า NPV มากกว่าศูนย์และค่า B/C Ratio มากกว่าหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าในการย้ายถิ่น นอกจากนี้เมื่อสัมภาษณ์ถึงสาเหตุของการอาศัยและทำงานในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องในระยะยาวพบว่า สาเหตุเนื่องมาจากแรงงานข้ามชาติกัมพูชาสามารถทำรายได้โดยมีค่าจ้างและโอกาสในการทำงานที่มากกว่าในประเทศกัมพูชา ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยปัจจัยดึงดูดปัจจัยผลักของ อี.เอส.ลี (E.S. Lee) (อ้างถึงในบุญคง หันจางสิทธิ์, 2553) โดยอธิบายปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อกรย้ายถิ่น มี คือ (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้นทางและปลายทาง (2) อุปสรรคระหว่างทางนั่นเอง และ (3) ปัจจัยส่วน

บุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน และตามทฤษฎีการย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบผลดีที่จะได้รับกับผลเสียที่จะเกิดขึ้น ถ้าผลดี (Benefit) มากกว่าผลเสียหรือต้นทุน (Cost) แล้วบุคคลก็จะตัดสินใจย้ายถิ่น และสอดคล้องทฤษฎีการย้ายถิ่นตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Model) (Kurekova, 2011) ซึ่งอธิบายขบวนการอพยพเนื่องมาจากความแตกต่างในด้านตัวแปรทางเศรษฐกิจ (Economics Differentials) ระหว่างพื้นที่หรือท้องถิ่นเดิม (Origin) และท้องถิ่นที่อพยพไปอยู่ใหม่หรือพื้นที่ปลายทาง (Destination) ความแตกต่างดังกล่าว เช่น ท้องถิ่นที่ไปอยู่นั้นอาจมีค่าจ้างที่สูงกว่า รายได้ที่ดีกว่า หรือโอกาสในการได้งานดีกว่า เป็นต้น แบบจำลองของ Lewis (1954) กล่าวว่า การย้ายถิ่นหรืออพยพของแรงงานเกิดขึ้นเพราะความแตกต่างระหว่างอัตราค่าจ้างใน 2 ภาคเศรษฐกิจ โดยแบบจำลองมีข้อสมมติที่สำคัญ คือ เศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 2 ภาคใหญ่ๆ คือ ภาคนายทุนอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมมีทุนมากส่วนภาคเกษตรมีแรงงานเหลือเพื่ออัตราค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าภาคเกษตร ทำให้แรงงานย้ายไปทำในภาคอุตสาหกรรมและจะหยุดเคลื่อนย้ายเมื่อค่าจ้างของทั้งสองถิ่นเท่ากัน ในกรณีการย้ายถิ่นของแรงงานกัมพูชาเข้ามาทำงานในประเทศไทย เปรียบเสมือนว่าย้ายจากพื้นที่การผลิตแบบเกษตรกรรมในกัมพูชาเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมในประเทศไทย สืบเนื่องจากค่าจ้างในพื้นที่อุตสาหกรรมของไทยมีค่าสูงกว่า จากการศึกษาพบว่าแรงงานกัมพูชามีการเคลื่อนย้ายจากภาคการเกษตรอาชีพเกษตรกรทำไร่ทำนามายังภาคอุตสาหกรรมการผลิตก่อสร้างเนื่องจากค่าจ้างในภาคดังกล่าวสูงกว่า สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์หลายคน อาทิเช่น Sjaadstad (1962), Todaro (1969) และ Bowles (1970) เป็นต้น ซึ่งอธิบายการตัดสินใจอพยพระหว่างประเทศเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์อีกรูปหนึ่ง บุคคลที่ตัดสินใจย้ายถิ่นย่อมมีทางเลือกหลายทาง แต่บุคคลจะตัดสินใจภายใต้ความพึงพอใจสูงสุด โดยจะเปรียบเทียบมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิจากการไปทำงานต่างประเทศกับการทำงานในประเทศ กรณีแรงงานกัมพูชาผลการศึกษาพบว่า มีมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิจากการทำงานในประเทศไทยเป็นบวก ถือว่ามีความคุ้มค่าในการย้ายถิ่น แรงงานกัมพูชาจึงตัดสินใจย้ายถิ่นมาทำงานในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ 1) ผลการศึกษาได้อธิบายสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการย้ายถิ่นของแรงงานกัมพูชา และสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้แรงงานข้ามชาติกัมพูชาเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปวางนโยบายทั้งเชิงรุกและเชิงรับในพื้นที่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ 2) ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าแรงงานกัมพูชาส่วนหนึ่งยังคงมีสถานภาพและสภาพการจ้างงานที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและพัฒนาระบบความคุ้มครองสิทธิแรงงานอย่างจริงจัง โดยอาจใช้มาตรการกวดขันการใช้แรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายมากขึ้นและสร้างแรงจูงใจในการขึ้นทะเบียน เช่น การลดต้นทุนการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติประเภทต่างๆ นอกจากนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ชัดเจนและทั่วถึง สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงาน นายจ้างและแรงงาน และ 3) ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้การบูรณาการความร่วมมือกับกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ซึ่งมีความใกล้ชิดกับแรงงานข้ามชาติ เช่น ชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ สถานศึกษา กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะแรงงานสัญชาติกัมพูชาเท่านั้น ซึ่งยังไม่ครอบคลุมแรงงานข้ามชาติทั้งสามสัญชาติ การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาอย่างครบถ้วนมากขึ้น และการศึกษานี้มีวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งอาจนำมาสรุปผลในเชิงปริมาณได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร การศึกษาครั้งต่อไปหากศึกษาในเชิงปริมาณควรกำหนดตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้เป็นอย่างดี และ 2) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการย้ายถิ่นในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำตัวแปรด้านต้นทุนและผลได้มาใช้วิเคราะห์ โดยเป็นต้นทุนและผลได้ที่เป็นตัวเงินเท่านั้น ยังไม่ได้้นำปัจจัยที่กำหนดต้นทุนและผลได้ด้านอื่น เช่น ทางด้านจิตใจ ปัจจัยทางสังคมสวัสดิการ นโยบายรัฐ และผลประโยชน์ทางอ้อมต่างๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ หากสามารถนำปัจจัยดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาครั้งต่อไปจะทำให้ผลลัพธ์ที่ได้สมบูรณ์ขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ดิชพงษ์ พงศ์ภัทรชัย. (2556). วิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา อีกทางเลือกของวิธีวิจัย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 9(24), 85-102.

บุญคง หันจางสิทธิ์. (2553). *เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

ปราณี โพธิ์สุข. (2554). วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี. [Power Point]. สืบค้นจาก

http://rlc.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=895

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *สถิติแรงงานข้ามชาติ*

เอกสารประมวลสถิติด้านสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี. (2559). *สถานการณ์แรงงานจังหวัดชลบุรี ไตรมาส 2 ปี 2559*

(เดือนเมษายน – มิถุนายน 2559). ชลบุรี: สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี.

Bowles, S. (1970). Migration as Investment: Empirical Tests of the Human Investment Approach to Geographical Mobility. *The Review of Economics and Statistics*, 52(4), 356-362.

Kurekova, L. (2011). *Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East-West flows*. Paper prepared for Interdisciplinary conference on Migration. Economic Change, Social Challenge. April 6-9, 2011, University College London. Retrieved from

<https://pdfs.semanticscholar.org/f6cd/407bb33dcee11d834a6dadb2d3ccdb99f972.pdf>

- Lewis, W. A. (1954). Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School*, 22(2), pp 139–91. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x>
- Sjaastad, L. A. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70(5), pp. 80-93. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/1829105?seq=1#page_scan_tab_contents
- Todaro, M. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138-148.